

Mennyi mannáat ettek őseink a pusztában szombaton?

Ezen a héten olvasunk a Tórában a csodálatos pusztai eledelnek, a *mannának* a részleteiről. Ebben kétszer is szerepel a „hatodik nap”:

„És történt a hatodik napon [pénteken], amikor **előkészítették azt, amit hoztak**, és a duplája volt annak, amit más napokon gyűjtöttek.” (Mózes 2., 16:5)

„És történt a hatodik napon [pénteken], hogy **dupla kenyeret [lechem misne] gyűjtöttek**, az omer kétszeresét mindenkinek. És eljöttek a gyülekezet minden vezetői, és elmondták Mózesnek.” (Mózes 2., 16:22)

A két mondatból a Talmud két különböző törvényt tanul. Az elsőből a péntek hajnali készülődés törvényét:

„Mondta Rav Chiszda: az ember mindig keljen fel korán a szombatra való készülődés miatt, ahogyan írva van: 'és történt a hatodik napon, amikor **előkészítették azt, amit hoztak**'.” (Sábát 117b)

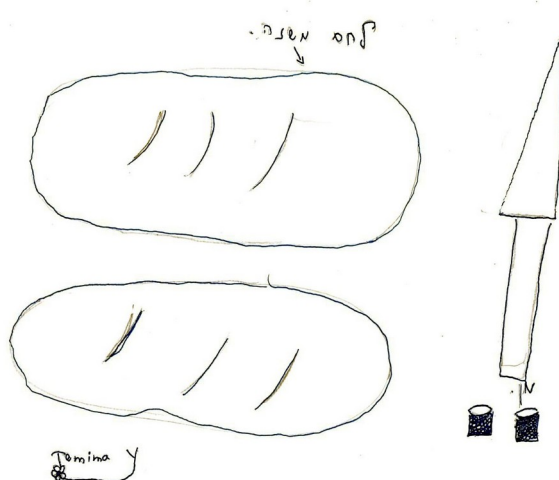
A másodikból pedig a szombati két kenyér felett elmondott áldás törvényét:

„Mondta Rabbi Aba: szombaton az ember köteles két kenyeret megszegni, ahogyan áll: '**dupla kenyeret [lechem misne] gyűjtöttek**'.” (Sábát 117b)

Ez utóbbi talán az egyik legmeghatározóbb törvényünk, szokásunk, ami a szombati nap egyedülálló jellegét meghatározza: mindhárom étkezésnél két egész kenyeret tartunk a kezünkben, emlékezve a manna csodájára.

Sokunknak a sábról talán elsőre a sok étkezés, a különleges lakomák jutnak az eszébe. Ez nem véletlen: a Talmud is beszámol arról, hogy szombatra egy „extra lelket” kapunk:

„Rabbi Simon ben Lákis mondta: a Szent, Áldott Ő, egy **további lelket [nesámá jetérá]** ad az embernek péntek este, és szombat este elveszi tőle, ahogyan áll: 'lepihent és megnyugodott [vájináfás]'. Amikor lepihent, akkor jaj [váj], elveszett a lélek [nefes].” (Bécá 16a)

Impresszum

Az *omek* szó jelentése: *mélység*. Elgondolkodtató, inspiráló, a tórai és rabbinikus irodalomból építkező témák, üzenetek, napjaink számára.

Kiadó: Bét Jehuda Közösség • **Székhely:** 1084, Budapest, Scheiber Sándor u. 2. • **Felelős kiadó-szerkesztő:** Szántó-Várnagy Binjomin • **Rajz:** Farnadi-Jeruzálmi Temima • **Terjesztés:** Vida Ákos • **Megjelenik** 150 példányban.

ISSN 3058-051X (Nyomtatott)

ISSN 3058-0609 (Online)

Miért is kapjuk ezt a lelket? Rási magyarázata szerint többféle célra: 1. Hogy nyugodtabbak legyünk. 2. Hogy jobban tudjunk örülni. 3. Hogy nyitottabbak legyünk. 4. Hogy többet tudjunk enni és inni.

Logikus, hogy ez az *extra lélek [nesámá jeterá]*, ami többet képes enni, szoros kapcsolatban álljon a két kenyérral [*lechem misne*], amit a szombati étkezéseken meg kell szegnünk¹. Ugyanis mindkettő a szombat extra, kétszeres áldását szimbolizálja.

Ugyan a Talmud ezt nem fogalmazza meg, de a korai magyarázói, a 11. században élt *toszafisták* magyarázataikban már megemlítik ezt az igen kézenfekvő kapcsolatot (ld. *Dáát Zekénim 16:22*).

Ha azonban pontosan végiggondoljuk a hasonlatot a manna és a szombati kalács között, alapvető kérdést fogalmazhatunk meg:

vajon őseink valóban dupla adag mannat ettek a pusztában?

Hiszen a Tóra arról számol be, hogy a dupla adag manna pénteken hullott, míg szombaton nem hullott egyáltalán semmi. Márpedig ha minden nap egy adagot ettek belőle, akkor miután pénteken megették az aznapi adagjukat, szombatra pontosan ugyanannyi maradt, mint akármelyik másik napra!

Természetesen ezzel a kérdéssel már Bölcsőink is foglalkoztak. Ők így írják le a „manna matematikáját”:

„Pénteken mindenkinek két ómer hullott. Minden ómerből készítettek két kenyeret. Íme, ebből négy kenyér adódott. Egyet ettek meg pénteken [reggel], egyet péntek este, egyet pedig [szombat] reggel. Íme, ebből egy maradt szombat délutánra².” (Tur OC 291, Mechiltá / Jerusálmi nevében)

Eszerint hétköznap, amikor egy ómer hullott (ld. Mózes 2., 16:16), feltehetőleg szintén két kenyeret készítettek belőle. Ebből egyet ehettek reggel, egyet pedig este.

Akkor viszont hogyan ettek szombaton többet mint bármelyik hétköznap?

A legegyszerűbben úgy, hogy ha általában reggel és koraeste / késő délután ettek, akkor a pénteki második étkezést későbbre tették: péntek estére, a csillagok feljövetele utánra.

A szombatra szánt második kenyeret azonban éppen ellenkezőleg, minél hamarabb ették meg, hogy az még a szombathoz tartozzon. Így a szombati extra étkezést lényegében a pénteki és vasárnapi étkezés rovására tudták megtenni.

A fentebb említett *toszafista* magyarázat hoz egy korábbi forrást (melynek eredetijét azonban egyelőre sajnos nem sikerült megtalálnom). Ez olyan hagyományt is ismer, mely szerint **azok a kenyerek, amiket a szombat számára sütöttek, csodálatos módon megduplázódtak** a sütés során. Ennek eredményeképpen úgy ehettek szombaton többet, hogy nem kellett azt a hétköznapoktól elvenni.

1 Egy másik, igen kézenfekvő kapcsolat a két fogalom között, hogy a *misne* szó pontosan ugyanazokból a betűkből áll mint a *nesámá*. Ez a gondolat közismert annak – az egyébként viszonylag újkeletű szokásnak – kapcsán, hogy az elhunytak emlékére szokás a Misna traktátusait tanulmányozni. Ld. még *What Can One Do For Someone Who Passed Away?*, Rabbi Natan Slifikin, *rationalistjudaism.com*.

2 E kiszámítás alapján vitatkoztak a magyarázók azon, hogy vajon a harmadik szombati étkezéshez is szükséges-e vajon a két kenyér? Hiszen eszerint csak egy kenyér maradt az utolsó étkezésre. Végül amellet döntöttek, hogy ha csak lehetséges, ilyenkor is két kenyér felett mondjuk el az áldást (ld. az említett *Dáát Zekénim 16:22*, valamint *Sulchán Áruach OC 291:4 és magyarázói*).

Érdekesség, hogy ugyanaz a manna, ami a szombat kapcsán a jólét és bőség szimbóluma, sok más esetben éppen az éhezés és böjt kontextusában szerepel. Az ötödik könyvben maga Mózes számol be a mannáról így:

„És sanyargatott téged, és éheztetett téged, és mannával etetett, amit nem ismertél, és nem ismertek őseid” (Mózes 5., 8:3)

Ebben a mondatban a „sanyargatott” [vájá-ánchá] szó gyökbetűi pontosan ugyanazok mint amik a jom kipuri böjt parancsolatában szerepelnek:

„Szombatok szombatja az nektek, és sanyargassátok [veinitem] lelketet, a hónap tizedik napján.” (Mózes 3., 23:32)

Bölcseink éppen ebből a szóból tanulják azt az öt tilalmat, melyek Jom Kipur napján érvényesek – köztük éppen az étel-ital fogyasztásának tilalmát is³.

Ezt a látszólagos ellentmondást szintén megmagyarázhatjuk Rási fenti tanításával, amit a *nesámá jetérá [extra lélek]* szerepéről írt.

Ez az az emelkedett szombati hangulat, amiben a fizikai és szellemi létezés nem mond ellent egymásnak.

Más napokon ha többet eszünk, akkor az óhatatlanul elvonja energiáinkat, figyelmünket, létezésünk hangsúlyát a szellemi létezésről, és a fizikai létezés felé sodor minket.

A szombati léleknek köszönhetően azonban nem ez a helyzet. Ilyenkor úgy tudjuk élvezni az élet fizikai aspektusait (az alvást, az evést-ivást, közös éneklést és beszélgetéseket), hogy az nemhogy nem csökkenti, hanem még meg is erősíti a Teremtővel való kapcsolatunkat.

HALACHA

Hogyan mondjunk áldást két kenyérre a harmadik szombati étkezésben [sálesüdesz]?

A legtöbb zsinagógai közösségben szokás, hogy a szombati délutáni és esti ima között közösségi harmadik étkezést (*szeudá slisit*, másnéven *sálesüdesz*) rendeznek.

Ilyenkor általában minden vendég előtt egy kisebb kenyeret [*bárceszt*] helyeznek el. Fentebb tanultuk azonban, hogy ha csak lehetséges, helyes a harmadik étkezésnél is két kenyér felett mondani az áldást.

Hogyan lehetséges ezt teljesíteni? A legkényeztetőbb megoldás az, ha az ember „kölcsonkéri” a szomszédjától az ő kenyerét, és arra mondja el az áldást.

Arra azonban fontos ügyelnünk, hogy az áldás mondása és a kenyér fogyasztása között nem szakíthatjuk meg a folyamatot [*hefszek*] beszéddel vagy hosszabb várakozással, ami nem közvetlen szükséglete az étkezésnek (ld. *Beráchot 40a, Sulchán Áruch OC 167:6*).

Emiatt helytelen az a megoldás, ha először az egyik ember kéri kölcsön a másik kenyerét, elmondja az áldást, majd mindkét kenyeret odaadja a másiknak, aki szintén elmondja az áldást. Már az is megkérdőjelezhető, hogy az első ember megvárhatja-e az áldása után a másik áldását. Ha azonban

³ Valószínűleg ugyanez az oka annak, hogy a Talmud éppen a Jom Kipurral foglalkozó *Jomá* traktátusban, azon belül is a böjtot részletező *misna* kapcsán tárgyalja a manna minden részletét a legbővebben (ld. *Jomá 74b-76a*).

még *ámennel* is felel az ő áldására, azzal egészen biztosan megszakította a folyamatot⁴.

Ebben az esetben ugyanis sem a várakozás, sem az *ámen* felelése nem tekinthető az étkezés szükségletének. Hiszen megtehetnék azt is, hogy csak az első mond áldást a két kenyérre, a második pedig mentesül azáltal, hogy hallgatja, és áldás nélkül fogyaszt.

Ennek a megoldásnak az egyetlen, látszólagos hátránya az, hogy némi kellemetlenség fakadhat abból, hogy aki „kölcsonadta” a kenyérét, úgy érezheti, hogy mintegy „elvezítette” annak lehetőségét, hogy áldást mondhasson két kenyér felett. A valóság azonban az, hogy halachikus értelemben semmit nem veszített, hiszen az áldás hallgatása és a kenyér fogyasztása által ő is éppúgy teljesítette a micvét, mint társa.

Időpontok Budapesten:

Gyertyagyújtás **péntek este:** 15:52 és 16:36 között.

Szombat kimenetele: 17:44.

A *Smá Jiszráelt* olvassuk el legkésőbb szombat reggel 9:29-ig.

A zsinagógában **péntek este** 17:30-tól tanulunk, 18:00-tól imádkozunk.

Szombat reggel 8:30-tól tanulunk, 9:00-tól imádkozunk.

Hétfő és csütörtök reggel 8:00-kor imádkozunk a *Rumbach utcai zsinagógában*.

Szerda reggel 7:30-kor imádkozunk a *Bét Jehuda zsinagógában*.

Szombat reggeli imák a Bét Jehuda zsinagógában február hónapban:

Február 8-án (***ezen a héten!***), *Besálách* szombatján és

Február 22-én, *Mispátim* szombatján 9:00-kor.

Sábát sálom! Gut sábesz!

Az OMEK MAGAZIN IV. évfolyam 15. számát

Dániel adományzta

Jirmijáhu ben Pinchász

emlékének szentelve.

Legyen a tanulásunk, inspirációnk a lelke felemelkedésére!

4 Érdekes, hogy számos nagy rabbi hosszan értekezett arról a kérdéstről, hogy vajon a másik kenyérével teljesíthetjük-e a *lechem misne* [két kenyér] micváját, hiszen nem merül fel annak lehetősége, hogy ténylegesen is fogyasszunk belőle (*Cic Eliezer 11:23, 12:37, Rivevot Efráim 1:202, Divré Jeciv OC 128*). Arról azonban nem találtam forrást, hogy a *hefszek* [megszakítás] kérdésével is foglalkoznának, pedig maga a szituáció hétről hétre előáll, a vallásos életvitelt folytató emberek egy jelentős hányadánál.